

Рекомендації
щодо організації освітнього процесу в змішаному форматі за результатами
реалізації проєкту ЮНІСЕФ «Забезпечення безперервності навчання та
розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні»

Всеукраїнська громадська організація
«Асоціація працівників дошкільної освіти»

Умови воєнного стану кардинально змінили ситуацію функціонування системи дошкільної освіти.

Першим суттєвим викликом стала потреба організації освітнього процесу з дотриманням безпекових умов. А другим — пошук форм, засобів, методів забезпечення права кожної дитини на якісну освіту та здійснення освітнього процесу.

В умовах воєнного стану заклади дошкільної освіти працюють по-різному: дистанційно, очно, за змішаною формою.

Одним із завдань проєкту «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні», який реалізувала Всеукраїнська громадська організація [«Асоціація працівників дошкільної освіти»](#) з березня 2023 року по 15 березня 2024 року, було активне залучення дітей, зокрема старшого дошкільного віку, які не відвідують заклади дошкільної освіти з різних причин, до дошкільної освіти з метою забезпечення їм доступу до якісної дошкільної освіти в умовах війни, сприяння набуттю дітьми компетентностей, передбачених державним стандартом дошкільної освіти; навчання педагогів та підтримка батьків.

Було апробовано модель «2 на 2». У створеному просторі, дружньому до дітей, на базі закладів дошкільної освіти, закладів загальної середньої освіти, інших локаціях із залученням батьків педагоги проводили двічі на тиждень по дві години очні заняття для дітей старшого дошкільного віку (5-6 років) за спеціально розробленою програмою та рекомендаціями.

Це забезпечило успішний старт дітям до початку навчання в школі, дало можливість дітям зустрічатися один з одним, розвиватися та навчатися через гру, набутти компетентності, передбачені державним стандартом дошкільної освіти. Також упровадження такої моделі стало поштовхом для засновників до прийняття рішення щодо переходу закладів дошкільної освіти з дистанційного формату в очний чи змішаний.

Що таке змішана форма організації освітнього процесу

Статтею 9 Закону України «Про освіту» визначено, що особа має право здобувати освіту в різних формах **або поєднуючи їх**.

Основними формами здобуття освіти є:

- інституційна: очна, дистанційна;
- індивідуальна: сімейна (домашня), педагогічний патронаж.

Очна форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі.

Дистанційна форма здобуття освіти - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Сімейна (домашня) форма здобуття освіти - це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття дошкільної освіти.

Отже, поєднання очної та дистанційної форми або очної та сімейної можна вважати змішаним форматом організації освітньої діяльності дітей дошкільного віку.

Головна ідея організації освітнього процесу у змішаному форматі полягає у забезпеченні безперервності освітнього процесу для дітей, який за об'єктивних обставин не можна здійснювати у звичному (очному) форматі.

Змішаний формат організації освітнього процесу стимулює розвиток як дітей дошкільного віку, так і дорослих, хто поруч з ними, завдяки організації ефективної взаємодії педагогів з батьками. Це **цикл педагогічної взаємодії**, мета якої скласти маршрут освітнього процесу з дитиною в умовах закладу освіти (локації, на якій організовано очні зустрічі з дітьми) та вдома.

На запитання «Що ми змішуємо в організації освіти у змішаному форматі дітей дошкільного віку?» є відповідь. Це **поєднання**:

- очного і дистанційного формату комунікації педагога з дітьми та їхніми батьками;
- ролі та функції дорослих, які поруч із дитиною.

Сутність дошкільної освіти за змішаного формату організації освітнього процесу не змінюється. Акцент на тому, що в педагогів і батьків мають бути базові спільні цінності, ідеї, знання, вміння та прагнення щодо створення кращого розвивального, освітнього процесу для дитини.

Як організувати освітній процес у змішаному форматі

Кожне рішення має прийматися відповідно до вимог законодавства та особливостей закладу освіти, організації освітнього процесу, потреб дітей в отриманні дошкільної освіти та запитів батьків.

Питання безпеки — найбільш актуальне в період воєнного стану. Саме тому **вибір локації**, на якій будуть організовані очні зустрічі з дітьми є першочерговим завданням. Локація має бути безпечною або поруч має бути укриття.

Варто переглянути:

Організація безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів (youtube.com).

Найоптимальніший варіант — це організація очних зустрічей з дітьми у закладі дошкільної освіти, у якому є укриття, і водночас у ньому уже створено відповідне освітнє середовище.

Обрати локацію можна і на базі закладу загальної середньої освіти чи іншого закладу, наприклад бібліотеки, які мають укриття. У цьому разі варто подбати про облаштування освітнього середовища для дітей дошкільного віку.

Освітнє середовище має передбачати наявність безпечних умов організації освітнього процесу, комфортної міжособистісної взаємодії, яка сприяє емоційному добробуту дітей, педагогів, батьків, відсутність будь-яких проявів насильства й достатньо ресурсів для їх запобігання, а також дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки життєдіяльності кожного учасника освітнього процесу.

Якщо немає відповідної локації у будівлі з укриттям, то варто визначити можливість використання для укриття об'єктів фонду захисних споруд інших суб'єктів господарювання.

Під час облаштування локацій слід керуватися принципом «не нашкодь».

Розвивальний простір має відповідати віковим особливостям дітей, давати їм змогу займатися різними видами активностей, підтримувати ініціативу й самостійність і створювати емоційний добробут.

Основні принципи розвивального простору – динамічність, поліфункціональність, доступність, безпечність. Варто пам'ятати про такі правила:

1. Педагоги повинні мати змогу змінювати складові простору відповідно до освітньої ситуації, інтересів і можливостей дітей.

2. Усі об'єкти простору мають виконувати різні функції та розв'язувати різні завдання.

3. Необхідно дотримуватися принципу витягнутої руки дитини: іграшки, ігрове обладнання, матеріали та посібники мають бути розміщені в доступних для дітей місцях.

4. Усі елементи розвивального середовища мають бути надійні та безпечні.

5. Локація має вселяти впевненість, спокій і відчуття безпеки, а укриття має бути максимально комфортним для дітей і нагадували звичні для них ігрові кімнати.

6. Ключовими елементами для створення розвивального простору для дітей має бути використання м'яких природних кольорів у поєднанні із [функціонально-пізнавальними зонами](#).

Організація [освітнього процесу](#) у змішаному форматі з дітьми дошкільного віку не є усталеною, адже дорослі не можуть визначити завчасно й гарантувати графік роботи з дітьми протягом тижня / дня. Саме тому потрібно **визначати логіку взаємодії дорослих** (педагогів, батьків) із дитиною, зокрема:

- розподіл між собою освітніх завдань для дитини;
- спільне планування діяльності дитини;
- збереження й передавання інформації про дії дитини одне одному.

Працювати потрібно з єдиною метою — щоб дитина була щасливою, перебувала в безпечних умовах та отримувала якісні освітні послуги.

Освітній процес має бути мобільним, враховувати фізичний і психологічний стан дітей і педагогів. Зусилля педагогів і батьків мають бути спрямовані на збагачення досвіду дітей та прояву власної активності через різні

види діяльності, на укріплення довіри й соціальних зв'язків між педагогами та батьками, між дітьми, між дітьми й дорослими.

Організуюючи освітній процес у змішаному форматі, потрібно визначити зміст запланованої діяльності в умовах очних зустрічей з дітьми та під час віддаленої взаємодії батьків з дітьми вдома.

Варто пам'ятати про такі [особливості організації](#) освітнього процесу:

1. Усі активності, що передбачають групову взаємодію дітей, проводити під час очних зустрічей з дітьми.

2. Усі активності, що передбачають роботу в парі або індивідуальне виконання можна передати на виконання вдома (парою для дитини виступає дорослий, який поруч).

Тож під час очних зустрічей з дітьми важливо організувати пізнавально-дослідницьку, мовленнєву, музичну діяльність. В домашніх умовах - господарсько-побутові справи, малювання, співи, здоров'язбережувальну діяльність тощо.

У ході реалізації проекту було розроблено [маршрутизатори](#) для організації педагогами освітньої роботи з дітьми під час очних зустрічей. Орієнтовний зміст освітнього процесу сформований за тематичним принципом. Запропоновані теми достатньо універсальні, тобто сформульовані так, щоб їх узагальнений зміст охоплював різні сторони розвитку, освіти та виховання дитини дошкільного віку.

Для педагогів розроблено також навчально-методичні посібники:

[Порадник для вихователів щодо забезпечення безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками](#)

[Ефективні форми роботи з дітьми в укритті](#)

[Вивчаємо з дітьми цілющі рослини](#)

[Дитсадок і родина: взаємодія заради дитини](#)

[Літературні твори: як інтегрувати в освітню роботу](#)

[Організація роботи дошкільників у малих групах](#)

[Інтелектуальні карти в освітній роботі](#)

[Підтримуємо та зберігаємо психічне здоров'я дітей](#)

[Асоціативні карти в освітній роботі](#)

[Вчимо дитину діяти довільно](#)

[Подбайте про безпеку дітей](#)

[Збірка психологічних тренінгів для педагогів](#)

На допомогу батькам з питань розвитку дітей розроблено такі посібники:

[Порадник для батьків щодо забезпечення безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками](#)

[Збірка авторських казок](#)

[Літературна мозаїка](#)

[Гра – розвиток, діяльність, навчання](#)

[Розвиваємо дітей разом: співпраця педагогів і батьків](#)

[Корисні активності для дітей у дитсадку й удома](#)

[Подбайте про безпеку дитини](#)

[Гратися і не боятися](#)

Перегляньте презентацію навчально-методичних посібників:

[ПРЕЗЕНТАЦІЯ АВТОРІВ - YouTube](#)

Незабаром [Книжкова полиця Асоціації](#) поповниться новими посібниками.

Педагогам і батькам потрібно усвідомити, що не слід гнатися за виконанням запланованого на 100%, краще зосередитися на якості виконання кожною дитиною завдання (побачити, помітити, порівняти, з'ясувати, зліпити, намалювати, збудувати за допомогою різних матеріалів і наборів конструкторів, вимовити, проговорити, подумати, проаналізувати, знайти спільне / відмінне, спробувати, виправити, спробувати ще раз, змогти, пригадати, запам'ятати, послухати, почути, висловити власну думку тощо).

Які управлінські рішення прийняти

Рішення про визначену форму освітнього процесу варто затвердити на засіданні педагогічної ради і ввести в дію таке рішення наказом керівника закладу.

Організувати освітній процес з дітьми у змішаному форматі без активного включення в цей процес батьків (родини) неможливо. Тому важливим питанням є **налагодження взаємодії з батьками**. Алгоритм дій може бути таким:

1. Інформування батьків про те, що заклад дошкільної освіти продовжує / відновлює свою роботу та планує організувати освітній процес у змішаному форматі.

2. Донесення батькам інформації про важливість забезпечення безперервності освітнього процесу, важливість їхньої допомоги в організації освітнього процесу у змішаному форматі.

3. Проведення опитування: чи готові батьки включитися в освітній процес, враховуючи необхідність забезпечити для дитини пристрій (смартфон / планшет / комп'ютер) та інтернет, з'ясування їхніх очікувань щодо освітнього процесу, результатів освіти дитини, способів комунікації з педагогом, освітнього процесу в умовах сім'ї.

4. Надання допомоги батькам у користуванні різними програмами, сервісами, платформами.

5. Ознайомлення батьків з алгоритмами дій у разі повітряної тривоги, правилами евакуації до укриття тощо.

6. Отримання письмової згоди / дозволу від батьків на використання фото- та відеоматеріалів за участі дитини в публіках різного типу (сайт закладу освіти, сторінка в соцмережі тощо).

7. Визначення способів обміну інформацією, створення чату або каналу у месенджері чи соціальній мережі; правил, які сприятимуть конструктивному спілкуванню у батьківських чатах спільнотах, під час очних зустрічей з дітьми тощо.

8. Інформування батьків та долучення їх до телеграм каналу «Взаємодія: щоденні кроки до спільної радості» [Telegram: Join Group Chat](#)

9. З'ясування, яких знань і навичок слід набути батькам.

10. Пояснення, як саме буде організовано освітній процес у змішаному форматі (графік та місце очних зустрічей з дітьми, графік зустрічей з дітьми онлайн, терміни виконання завдань, обмін інформацією щодо освітніх досягнень дитини тощо).

11. Визначення орієнтовного розкладу активностей (занять) для дітей з орієнтацією на види діяльності (комунікативну, здоров'язберезувальну, рухову, пізнавально-дослідницьку, мовленнєву, ігрову, господарсько-побутову, художньо-естетичну).

Важливим питанням є організація **роботи педагогів**.

Насамперед варто усвідомити, що зараз усі переживають стрес, вплив якого жоден із нас ніколи не зазнавав і навіть уявити не міг. Не дивно, що педагоги зараз не можуть працювати так само ефективно, як раніше. Це цілком нормально для ситуації, в якій ми перебуваємо.

Колектив закладу добре гуртує прозорість ухвалення рішень. Тож варто почати з цього, адже це дасть змогу зрозуміти, які критерії застосовані для їх ухвалення, які стратегії переглянуті і чому.

До основних характеристик педагогічної діяльності належать цілеспрямованість і вмотивованість. Через робочу рутину й високе психоемоційне навантаження педагоги можуть випускати із поля зору основні цілі, втрачати мотивацію. Тому необхідно фокусуватися на цілях, перевіряти напрямок руху, визначати пріоритети, оцінювати ресурси, активізувати стимули й мотивацію.

Потрібно також зорієнтувати педагогів на тому, що вимоги до змісту й організації освітнього процесу ґрунтуються на принципах співпраці дитини, вихователя і батьків або законних представників дитини, реалізації самостійної творчої діяльності дитини в освітньому процесі з урахуванням вікових особливостей психофізичного розвитку дітей, ігрової діяльності як провідної та принципу навчання через гру, як наскрізного у взаємодії з дитиною, щасливого проживання дитиною сьогодення.

Варто переглянути разом з педагогами вебіари, організовані у ході реалізації проєкту, з питань освітньої роботи з дітьми:

[Вільна гра та сприяння різноманітності як взаємозумовлені процеси \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)

[Навчання через гру \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)

[Сюжетно рольова гра \(youtube.com\)](https://www.youtube.com/watch?v=...)

Важливо також вживати всіх належних заходів для запобігання будь-яким проявам насильства, сексуальних домагань, сексуальної експлуатації та наруги; дотримуватися етичної поведінки щодо запобігання будь-яким проявам насильства, зокрема сексуального, та сексуальній експлуатації щодо будь-яких осіб, що залучені до організації освітнього процесу.

Працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи повинні проходити за рахунок роботодавця **інструктаж, навчання з питань охорони праці**, з надання домедичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки в разі виникнення аварії. Важливо не пропустити строки проведення інструктажів. Коли заклад переходить з дистанційної роботи чи простою у змішаний чи очний формат, це зробити потрібно обов'язково.

Видання керівником закладу наказів про відновлення роботи закладу чи про припинення простою, про організацію освітнього процесу у змішаному форматі є обов'язковим також.

Створення безпечних умов в закладах дошкільної освіти допомагають забезпечити безпеку дітей та персоналу.

Однак додаткової ваги набуває створення сприятливого психологічного клімату, який враховує емоційний розвиток дітей. Постійний психологічний супровід та зниження інформаційного навантаження допомагають у запобіганні негативних наслідків війни на емоційний стан дітей.

Окрім того, важливо комунікувати з батьками. В цілому, співпраця всіх учасників освітнього процесу, спрямована на створення безпечного та підтримуючого розвивального середовища для вихованців та забезпечення якісної дошкільної освіти в умовах викликів, які виникають в реаліях сьогодення особливо важлива.